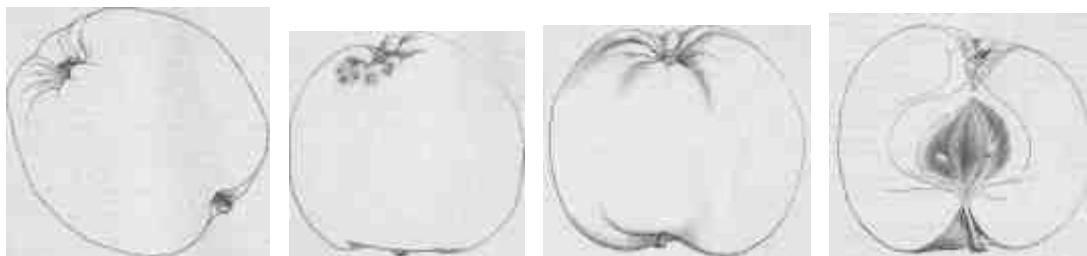

30. Gravensten (Graastener).

Literatur og Synonymer.

1. Gravensteiner (C. C. L. Hirschfeld, Handbuch der Fruchtbaumzucht, 1788, p. 193). - id. (W. Lauche, Deutsche Pomologie, 1882, I, Nr. 14).
2. Gravensteen og Gravensteiner (Haand-Protocol over Frugtræe-Sorterne som befindes i den Kongelige Frugtræe-Planteskole ved Odense, 1795).
3. Gräfensteiner (Diel, Kernobstsorten, achtes Heft, 1806, p. 8).
4. Gravenstein (Lindley, A guide to the orchard and kitchen garden, • 1831, p. 71). - id. (André Leroy, Dictionnaire de pomologie, Nr. 189). - id. (M. Mas, Le verger, tome V, Nr. 6). - id. og Grave Slije (Downing, The fruits and fruit-trees of America, 1886, p. 199).
5. Gravensteins-äple (Eneroth, Handbok i svensk pomologi, 1866, p. 76).
6. Almindeligt eller gult Graastensæble (Bentzien, Håndbog for Frugtrædyrkere, 1861, p. 181).

Historie. — Det her i Landet under Navn af Gravensten så almindelig bekjendte Æble er uden Tvivl fremkommet af Frø på Godset Gravensten eller Gråsten i Hertugdømmet Slesvig, måske allerede i det andet eller tredje Decennium i forrige Århundrede. Slottet Graasten, der den Gang kaldtes Gravensten, er bygget af en v. Ahlefeld, der i 1725 måtte fratræde det og Godset, som snart efter gik over i Hertugen af Augustenborgs Besiddelse. Efter at dette Æble i 1788 var bleven beskrevet af Professor Hirschfeld og ved hans Skrifter bekjendt i vide Kredse, blev det først forsendt til Udlandet af den på hin Tid velrenommerede Handelsgartner og Planteskoleejer Vothmann i Sønderborg, medens det allerede på det Tidspunkt synes al have været udbredt her i Landet og kort efter blev det i endnu højere Grad ved de af Staten understøttede Planteskoler ved Frederiksberg, Odense, Kiel og flere Steder.

Om dette Æbletræs Udspring er der fremkommen forskellige Meninger og Gisninger*), som alle ere lige slet begrundede, eller i alt Fald kun have en mangelfuld Tradition at støtte sig til. Hirschfeld skriver således: »Man sagt dass er ursprünglich aus Italien in dieser Gegend gekommen, wo er zuerst bekannt geworden und worauf er sich in Schleswigschen und Däinschen weiter ausgebreitet hat.« — Dets Indførelse fra Italien er højst usandsynlig, eftersom Gravenstenen kun her i Norden opnår den Godhed og den Velsmag, for hvilken den er berømt, hvorimod den i Sydtyskland, og selvfølgelig også i Italien, betragtes som et Sommeræble af ringe Værdi. — Goede meddeler i sit Skrift fra 1778 om Halvøen Sundeved, at der siges, at Arveherren til Gravensten, Carl v. Ahlefeld, i sin Tid skal have ladet Gravensten- eller Canthoræblet bringe hertil fra Holland. Herimod tør man sikkert være berettiget til at indvende, at Hollænderne den Gang vistnok lige så lidt som nu have kjendt deres egen Interesse så dårligt, at de skulde have overdraget til andre at formere og udbrede en så udmærket Frugt, uden at tilskrive sig selv Æren for dens Opelskning.

I det nordlige Tyskland langs med den vestlige Del af Østersøen er denne Frugt sikkert bleven udbredt næsten lige så tidlig som i Danmark, hvorimod den først ikke lidet senere synes at være bleven udbredt i Sverrig og Norge. I Sverrig dyrkes den især i Kalmareggen, i Skåne og på Gotland; men også så nordligt som i Uppland har den givet velmodne og veludviklede Frugter. I England blev den første Gang fremstillet i det londonske Havedyrkningssselskabs Udstilling i 1819. Fra England kom den til Frankrig, i hvilket Land man først begyndte at dyrke den i 1838. Også i Amerika er den nu kjendt, men i hvilken Udstrækning har jeg ikke fundet nogen Oplysning om.

I Pomologien følges så vidt muligt den Regel at give hver Frugtsort det Navn, som den først har fået, og når dette Navn tillige er trængt ind i Folkesproget og er kjendt af alle, bør det ikke forandres eller oversættes. Navnet Gravensteen eller Gravensten, som det nu skrives, er et stedligt slesvigsk Navn, og det er dette Æbles mest almindelige og mest bekjendte, og derfor må det her bibeholdes. I Frankrig, England og Amerika skrives Gravenstein, hvilket sikkert hidrører fra Hirschfelds oprindelig tyske Beskrivelse. Skrive vi her i Landet Graastener, kan ingen Udlænding forstå Navnet, og det er næppe endnu alle Danske, der kunne det; det var slet ikke underligt, at en Nordmand en Gang spurgte: »Hvorfor kalde Danskerne deres bedste Æble graa Sten?«

Beskrivelse af Træet. — Træet er temmelig hårdført, voxer meget kraftig og giver i Planteskolen hurtig kraftige Stammer. Det bliver stort og danner en omfangsrig og høj Krone. Blandt de talrige Træer, der bleve plantede her i Landet i forrige Århundrede, har det ikke været usædvanligt at finde Stammer, der på Midten havde et Omfang af 2 Meter og enkelte derover.— Sommerskud: middeltalrige, temmelig lange, tykke, ofte lidt buede; lidet knæede, uldede, rødbrune, på Skyggesiden mat olivenfarvede eller grønlig, med fåtallige eller spredtsiddende, små, afrundede Lenticeller. — Bladknopper: store, meget uldede, tæt tilliggende. — Blade: på Sommerskuddene store, brede, oval-elliptiske, med tilføjet kort Spids; Overfladen mørkegrøn, Undersiden uldet eller filtet; Randen regelmæssig stump savtakket; Bladstilkene korte, tykke, meget uldede, på Undersiden mere eller mindre røde. Om Frugtknopperne ere Bladene lang-elliptiske og have en fin, skarpt savtakket Rand. — Frugtknopper: middelstore, kegleformede, meget uldede. — Blomster: meget store, smukt formede, fremkomme temmelig tidlig, ere ikke meget ømtålige;

Kronbladene bredt-ovale, liggende over hinanden, udvendig hvidlig lyserøde, indvendig hvide.

Frugtbarhed: indtræder først i Træets senere Alder, men er da ofte ret betydelig.

Kultur. — Gravenstenæbletræet må podes på kraftig Vildstamme og, som det her i Landet i Almindelighed er Tilfældet, dyrkes som halvstammet eller lavstammet Træ, eftersom Pladsen er mere eller mindre beskyttet mod Vinden; kun hvor særdeles gode Læforhold ere forhånden, kan det anbefales at dyrke det som Højstamme med 5 å 6 Fod høj Stamme. Del lader sig opdrække til ret smukke Formtræer, navnlig Pyramider og Palmetter, men Frugtudbyttet, som disse Former give, bliver ikke stort. På Paradisæble tager det godt fat og udvikler sig godt, men også herpå er Udbyttet kun lille, og dette er også Tilfældet med Snortræer. Træet behøver en god, kraftig, helst lermuldet Jord, der er middelfugtig; i tør, sandet Jord bør man ikke plante det. Især i en senere Alder gjør man vel i at forsyne det rigelig med Næringsmidler samt passe det med Rensning og Borttagning af tørre og svage Grene; det bedste Udbytte og de fineste Frugter får man af ældre Træer.

Beskrivelse af Frugten. — Størrelse: efter Sommerens Beskaffenhed stor eller middelstor; i bedste Udvikling 85 mm. bred, 77 mm. høj; almindelig 65 mm. bred og 60 mm. høj. — Form: rundagtig, mere eller mindre flad, sjældnere så høj som bred; Bugen sidder på Midten eller lidt derunder, og aftager derfra, navnlig på højtbyggede Frugter, mere imod Bægeret end imod Stilken, Tværsnit ikke rundt. — Frugtstilk: kort, når ofte ikke ud til Periferien og rager sjældent udenfor denne, 10—15 mm. lang, middeltykk, træagtig, grøn, på Solsiden lidt brunlig, lidt dunet; anbragt i en dyb, ikke altid bred, ofte lidt uregelmæssig formet, med fin lysebrun Rust eller med en Ruststjerne beklædt Stilkgrube. — Bæger: stort, halvt åbent eller lukket, grønligt eller brunligt, lidt uldet; Bladene lange, brede, i Bunden ofte lidt adskilte, lidt indadbøjede, oprette og udadbøjede, anbragte i en dyb og bred Nedsænkning imellem Folder og Ribber, der afrundede, mer eller mindre brede, gå ned over Frugten. Bægerhulen kegleformet, ofte temmelig dybtgående. Støvdragerne under midtstillede. — Hud: glat, smattet, glinsende, ved Modenheden lysegul og guldgul, på Solsiden mere eller mindre let spættet eller sribet med kort afbrudte Striber og punkteret, undertiden også flammet med livligt karmoisinrødt; beskyttede Frugter ganske uden rødt; fine brune Punkter ere sparsomme og lidet iøjefaldende; sorte Vandpletter findes i mindre heldige Somre ofte i Nærheden af Bægeret. Vellugt kraftig og behagelig. — Kjød: gullig hvidt, næsten fint, meget skjørt, med meget rigelig Saft, sødt, behageligt, vinsmagende, med en fortræffelig for denne Frugt ejendommelig Aroma**). — Kjærnehus: løgformet; Kamrene seglformede, omtrent ligelig spidse til begge Ender, lidt opridsede, meget rummelige, helt åbne, indeholdende ingen eller få, middelstore, langagtig ægformede, langt tilspidsede, mørkebrune, ofte svange Kjærner. Axehule bred.

Modenhed. — Plukkes sædvanlig i 3die Uge af September, sjældent tidligere, oftere senere efter Sommerens Beskaffenhed. Den er tjenlig til at nydes i November og December, undertiden allerede fra Midten af Oktober. I

Slutningen af December og undertiden allerede i Begyndelsen af denne Måned taber den meget af sin Velsmag.

Kvalitet og Brug: både Bordfrugt og Kjøkkenfrugt af første Rang. Frugten opnår sin højeste Velsmag på de danske Øer, i det sydlige og østlige Jylland, i Sønderjylland, Holsten, i det nordlige Tyskland langs Østersøen, samt i det sydlige Sverrig og Norge.

Det er nu netop 100 År siden at dette Æble blev almindelig udbredt her i Landet, hvor det formedelst sine gode Egenskaber er kjendt og skattet af alle. Trods de mange nye Sorters Fremkomst vedbliver man fremdeles at plante Gravenstener i samme eller i større Antal, og der er intet, der tyder på, at Dyrkningen af den vil aftage; thi det er de ædle og gode Sorter, der holde sig, hvorimod de pralende og simple snart igjen forsvinde, selv om de i nogen Tid have kunnet tiltrække sig større Opmærksomhed.

Ved Plantninger af Frugttræer, som ene ere beregnede på Salg eller Udførsel, tør det ikke lades ude af Betragtning, at Gravenstenæbletræet først giver godt Udbytte i sin senere Alder. Hvor hurtigt Udbytte fordres, bør det derfor ikke plantes; men beregnes Udbyttet for en længere Årrække vil muligen dette let sælgelige og højt betalte Æble vise sig at høre til dem, hvis Dyrkning betaler sig bedst.

*) På den Tid vilde man endnu ikke tro, at der her i Landet af Frø kunde fremkomme så fine Æbler, og formodentlig for at skaffe Sorten Autoritet måtte den have et fremmed Stempel.

**) Flere tyske Pomologer have søgt nærmere at bestemme Gravenstenens Smag. Lucas kalder den således ananasagtig, og ligeså gjør efter ham Lauche og Bentzien, medens Diel i 1806 skriver: „lidt af Melon- og Ananas-jordbærsmag“.